

สวนสมุนไพรไทย ถือเป็นภูมิปัญญาอยู่คู่คนไทยมาแสนนาน

แต่ยิ่งนานดูเหมือนความรู้เรื่องสมุนไพรไทยจะค่อยๆ จางหายไปจากคนไทย ถ้าถามว่า ผลเลือดไหลจะใช้สมุนไพรอะไรดี! คงมีน้อยคนที่จะตอบได้ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ เป็นเพราะการแพทย์สมัยใหม่พัฒนาไปไกลจนบางทีก็ทำให้สมุนไพรถูกหลงลืมไป

เรื่องดังกล่าวได้สร้างความกังวลให้กับหลายฝ่าย โดยเฉพาะกลุ่มอนุรักษ์สมุนไพรจากป่าและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก เมื่อไม่นานมานี้ ในเวทีสัมมนาวิชาการ "ร่วมอนุรักษ์และปลูกป่าสมุนไพรให้ยั่งยืนได้อย่างไร" ที่จัดโดยเครือข่ายสุขภาพวิถีไทย เครือข่ายหมอยาพื้นบ้าน 4 ภาค มูลนิธิสุขภาพไทย และแผนงานสร้างเสริมระบบสุขภาพชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) ก็มีการร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าว

การอนุรักษ์ทรัพยากรพืชพันธุ์สมุนไพร เริ่มมีคนหลายกลุ่ม หลายชุมชน หลายตำบล หลายอำเภอ และหลายจังหวัด ร่วมมือร่วมใจกันปลูกพืชสมุนไพร เช่น กลุ่มเครือข่ายรักษามอนยาป่าแดด จ.เชียงใหม่ ดึงศักยภาพของหมอยาพื้นบ้านในชุมชนออกมา และชักนำความคิดของ

สมุนไพร

อัคริพิวาร

'มอนยาป่าแดด' ชุมทรัพย์สมุนไพรไทย

คนในชุมชนให้หันมาเห็นความสำคัญและปลูกพืชสมุนไพร กระตุ้นให้เกิดการบริโภคสมุนไพร

น.ส.พะยอม ดีน้อย ตัวแทนเครือข่ายรักษามอนยาป่าแดด จังหวัดเชียงราย ยอมรับว่า บางพื้นที่ก็แห้งแล้งทำให้เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการปลูกพืชสมุนไพร แต่จากการที่คนในชุมชนร่วมกันสำรวจมอนยาป่าแดด ตั้งแต่ปี 2550 พบว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นมอน ในภาษาเหนือ หรือเป็นคอย เขา ทำให้มีธาตุดินที่สมบูรณ์ที่สุด ก่อนที่จะช่วยกันคัดเลือกพันธุ์สมุนไพรที่จะปลูกป่าสมุนไพร ให้เหมาะสมกับพื้นที่

"ข้อมูลจากองค์การสหประชาชาติ ระบุว่า คนในชนบท ยังมีการใช้สมุนไพรอยู่มากกว่า ร้อยละ 80 และเมื่อลงพื้นที่เพื่อสำรวจการใช้สมุนไพรก็พบว่า คนในชุมชนยังพึ่งหมอยา ใช้สมุนไพรก่อนยาแผนปัจจุบัน" น.ส.พะยอม ขยายภาพให้ชัดเจน

เมื่อดูข้อมูลจากนักวิชาการที่ติดตามเรื่องนี้ ดร.อุษา กลิ่นหอม อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มองว่า แม้จะมีการประกาศใช้ พ.ร.บ. คุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 แต่การสนับสนุนยังไม่เต็มที่เท่าที่พืชเศรษฐกิจ และสิ่งที่น่าเป็นห่วง คือ สมุนไพรป่าเสี่ยงที่จะสูญพันธุ์มาก ทั้งจากการบุกรุกป่าและการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น จากการสำรวจป่าสมุนไพรที่ภูผากูด พบว่าสมุนไพรเริ่มสูญพันธุ์เกือบ 80 ชนิด เช่น กระเจียนน่านา ยางโคน ซึ่งเป็นสมุนไพรที่ชาวบ้านใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

สำหรับบทบาทของกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งดูแลเรื่องการผลิตสมุนไพรให้ได้ปริมาณและคุณภาพดีเพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภคในทุกภาคส่วน นางสุภัทรา ขวประดิษฐ์ นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ กลุ่มส่งเสริมการผลิตพืช

สมุนไพร กรมส่งเสริมการเกษตร กล่าวว่า การส่งเสริมให้เกิดการขยายพืชสมุนไพร จนถึงการผลิต การกระจายการผลิต ถือเป็นบทบาทของกรม และจากการเก็บผลสำรวจชนิดของสมุนไพร พบว่ามีกว่า 4,000 ชนิด มีการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์ตามตำรับยาต่างๆ ที่ขึ้น

ขมิ้นชัน

ทะเบียนกว่า 900 ชนิด ขณะที่สมุนไพรที่นิยมปลูกกันมีเพียง 53 ชนิด ส่วนสมุนไพรที่เหลือในการมาทำประโยชน์ก็เก็บได้จากป่า และส่วนหนึ่งมีการนำเข้าจากต่างประเทศ

จากฐานข้อมูลการขึ้นทะเบียนเกษตรปี 2553 ของกรมส่งเสริมการเกษตร มีเกษตรกรที่ปลูกพืชสมุนไพร 11,192 ครัวเรือน มีเนื้อที่ปลูกพืชสมุนไพร 53

ชนิด โดยพืชสมุนไพรที่มีการปลูกเชิงการค้าได้แก่ ขมิ้นชัน ฟักทะลายโจร บัวบก ว่านหางจระเข้ พริกไทย และโพล เป็นต้น

สมุนไพรที่มีจำนวนมาก แต่ที่นิยมมีเพียงไม่กี่ชนิด ทำให้สมุนไพรจำนวนหนึ่งเสี่ยงที่จะสูญพันธุ์ เช่น อ้อสะพายควาย มีการใช้ในปริมาณน้อย ในอนาคตก็อาจจะสูญพันธุ์ได้ หรือสมุนไพรบางอย่างเช่น รากย่านาง รากคนทา รากมะเดื่อชุมพร รากชิงชี่ รากท้าวายม่อม และอัครีทวาร ก็มีข้อจำกัดในการปลูก ใช้เวลาใน

การเพาะพันธุ์นาน บางชนิดก็เป็นสมุนไพรที่ขึ้นตามธรรมชาติ แน่แน่นอนว่าหากปล่อยยอมสูญพันธุ์อย่างถาวร

วิธีการที่ดีที่สุดขึ้นอยู่กับคนในชุมชนจะต้องเป็นผู้อนุรักษ์ ดังนั้นการสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชนเป็นเรื่องสำคัญ ส่วนภาครัฐต้องให้ความรู้และเชื่อมโยงตลาด และประโยชน์สุดท้ายก็จะคืนกลับสู่ชุมชน

แม้สมุนไพรจะไม่ใช่วัตถุหลักที่ทำรายได้สูง แต่ประโยชน์ของสมุนไพรถือว่าหาไม่ได้ และบ่อยครั้งที่การคิดค้นยาสมัยใหม่ก็เกิดจากการสกัดมาจากสมุนไพร

หากคนไทยไม่ช่วยกันอนุรักษ์และช่วยกันต่อยอดพัฒนา ก็น่าเสียดายมรดกทางปัญญาของเรา